

AMSZTERDAM

Kairosz gyermekei

BARKÓCZI JANKA

A 2018-AS IDFA TÉMÁBAN ÉS A TECHNOLÓGIÁBAN IS SOKSZÍNŰ VOLT. JÓL MEGFÉRT EGYMÁSSAL A SZÁZÉVES NÉMA DOKUMENTUMFILM ÉS A VIRTUÁLIS VALÓSÁG.

Werner Herzog és Andre Singer *Találkozás Gorbacsovval* (*Meeting Gorbachev*) című filmjének aggszereplője a vele készült interjúban az ókori görögök Kairosz nevű istenét tette felelőssé a pályájának alakulásáért. Míg Kronosz az antik mondakörben a könyörtelenül folyó idő jelképe volt, társa, a nem kisebb hatalmú Kairosz, elsősorban a megfelelő pillanatot uralta. Ez az a különleges alkalom, ami bárkit felemelhet és letaszíthat, bármilyen helyzetet átformálhat, és mindig változó körülményeket teremt. A világ vezető dokumentumfilmes fesztiválja idén az ilyen pillanatok jegyében telt, legyen szó az új hidegháború réméről, az ökológiai válság megoldásának elszalasztott lehetőségeiről, a ki nem hűlő fegyveres konfliktusokról, vagy éppen a küszöbön álló technológiai váltásról.

Az amszterdami IDFA szervezői nagyon ügyelnek arra, hogy a rendezvény ne csak a bemuta-

tásra kerülő témákban, de a dokumentumfilmmezést érintő úttörő megoldások terén is lépést tartson a korral. A hagyományos verseny mellett itt már önálló VR szekció is létezik, ahol olyan alkotások jelennek meg, melyek a dokumentarista témákat a virtuális valóság eszközeivel mutatják be a közönségnek. Míg a fesztivál fő helyszínének számító Tuschinski mozi intarziás, art deco termeiben még hagyományos módon, inkább nosztalgikus hangulatban folynak a vetítések, nem messze onnan már VR szemüvegben és teljes felszerelésben lehet elmerülni ugyanabban az élményben. A dokumentumfilm számára hihetetlenül izgalmas lehetőségeket nyitó technikai megoldások a fesztivál világából egyenesen a dokumentumfilm valóságába utaztatják a nézőt, aki így saját fizikai valóját szinte feladva, sokkoló közelségből ismerheti meg a témát. Arra is van példa, hogy egyes alkotók a klasszikus és új megközelítés összekapco-

Anand Patwardhan: **Értelem**

lásával kísérleteznek ami határozottan mutatja, hogy milyen fontos a műfaj számára ez a fejlődési irány. Különösen izgalmas példa Gilles Porte és Nicolas Champeaux közös vállalkozása, akiknek az *Állam kontra Mandela* (*The State Against Mandela and the Others*) című filmjét már Cannes-ban is láthatta a közönség. Az alkotás az 1963-64-ben lezajlott per hangfelvételeit használja fel, melyben az apartheid ellen fellépő Mandelát és társait életfogytiglani börtönre ítélték. A rendezőpáros a moziban vetített, fekete-fehér szénrajzos animációval illusztrált és interjúkkal kiegészített anyag mellett, ugyanezre az hangarchívumra támaszkodva készített egy VR filmet is. A *Másodrendű vádlott* (*Accused no. 2: Walter Sisulu*) a tárgyalás egyik részletét emeli ki úgy, hogy a nézőt tulajdonképpen beülteti az egykori bírósági terem kellős közepére, ahonnan megfigyelheti a szintén animált eseményeket.

ELNÖK-PORTRÉK

A fesztivál válogatásában idén Mandela figuráján túl is feltűnően sok film foglalkozott a múltban vagy jelenleg aktív miniszterelnökökkel és államfőkkel. Az egymás után sorjázó portrék eltérő mértékben engedtek betekintést a politikusok magánéletébe, elsősorban inkább a közéleti tevékenységre koncentráltak. Ezek közül a legérdekesebbek a szovjet-orosz vezetők motívációit és módszereit boncolgatták, és egymás után megtekintve fűzészerű, mégis személyes képet rajzoltak egy nagyhatalom modernkori történetéről. A már említett *Találkozás Gorbacsovval* egy idős és nagybeteg államférfi visszaillesztése saját karrierjére, mely inkább érzelmes hommage, mint kiegyensúlyozott történelmi tabló. A kérdezőként feltűnő Werner Herzog láthatóan meg van illetődve, és saját hőisének tekinti a sok egyéb között Németország újraegyesítésének is megágyazó interjúalanyát. Sajnos a hosszas méltatás mellett nem maradt idő arra, hogy a film igazán mélyre ásson Gorbacsov lelkiismeretében és a mostani hatalomhoz fűződő viszonyában, de az elképesztő karizmával rendelkező személyiségnek már a pusztán jelenléte is súlyos. Vitalij Manyszkij *Putyin tanúja* (*Szvigyeteli Putyina*) című alkotása szintén pontosan ott folytatja a történetet, ahol a Herzog-film befejezi. Manyszkij

itt a saját archívumát hasznosítja újra 1999-2000-ból, amikor az állami televízió alkalmazottjaként közvetlen közletről dokumentálta Vlagyimir Putyin hatalomra jutását. Bár a film eleve nem kecsegtet azzal, hogy a lassan két évtizede regnáló, jégkék tekintetű vezető intim portréja lesz, mégis ijesztő látni, hogy már ebben a korai fázisban milyen nehezen találja az őszinte emberi pillanatokot. Annál érdekesebb viszont a háttérben kibontakozó, éppen lelépő Jelcin alakja, aki egyenesen shakespeare-i figuraként próbálja feloldozni a váltást.

Az idei év egész estés versenyprogramjában szerepelt Hajdú Eszter filmje, a *Hungary 2018*. Ez a munka az ex-miniszterelnök Gyurcsány Ferencet állítja középpontba a tavaszi választásra készülve, ami az adott interpretációban nem más, mint a volt és a jelenlegi miniszterelnök párharca, vagyis a nagy küzdelem Jó és Rossz között. Sajnos a film egész koncepciója hamis, egyetlen tézisre épül, mely veszélyesen leegyszerűsítő és félrevezető, amit csak tovább ront az ötlettelen megvalósítás. Egy olyan történetet szorít a kisüvickolt sablonokba, melynek a valóságban a bonyolultság a kulcsa, vagyis pont azt a módszert alkalmazza, ami ellen fel kívánja venni a harcot. Az is jelzésértékű, hogy a Fesztivál fődíját Anand Patwardhan négy órás filmje, az *Értelem (Vivek / Reason)* nyerte, mely éppen az indiai társadalom komplex rendszereit,

Menna Laura Meijer:

Valami lassan megváltozik

alaposan és intelligensen átgondolva, mindenre kiterjedő figyelemmel.

A FORRADALOM JUBILEUMA

A sok aktuális darab mellett az év legjobban várt filmje mégis egy százéves alkotás, Dziga Vertov elveszett némafilmje, *A forradalom évfordulója (Godovscsina revoluciji / The Anniversary of the Revolution)* volt. A filmtörténet hagyományosan ezt tekinti a világ első egész estés dokumentumfilmjének, de egészen mostanig csak néhány töredékét lehetett beazonosítani. Az elmúlt években azonban váratlanul előkerült egy plakát az orosz archívumok mélyéről, melyet egykor valószínűleg reklámanyagként használtak, és különös módon az összes szöveges inzerit olvasható rajta. Mivel lehetett tudni, hogy a film kronologikus sorrendben követi 1917 és 1918 forradalmi eseményeit, a megtalált poszter alapján elkezdődhetett a nyomozás a feliratokhoz tartozó mozgóképes részletek után. Nyikolaj Izvolov kutató és kollégái heroikus erőfeszítéssel gyűjtötték össze az egyes darabokat, melyek jelentős része az elmúlt évszázad során különböző anyagokban került ismételt hasznosításra. A most bemutatott verzió hiteles és szinte teljes, így nem csak a filmművészet egyik úttörő darabjának, de a mai archívumi munka csúcsteljesítményének is tekinthető.

A korai hangos korszakban forgott filmekkel dolgozott Szergej Loznyica, aki két alkotással is jelen volt a fesztiválon. A *Process* az 1930-as moszkvai koncepció per felvételeit mutatja be, és külön kommentár nélkül is hidegtelelően éles képet ad a politikai hazugságok működéséről. Másik munkája, *A Győzelem Napja (Gyen pobjedi)* már napjainkban játszódik a berlini Treptower Parkban, ahová minden tavasszal a volt Szovjetunió népeiből érkeznek emberek, hogy a második világháborús győzelem napját megünnepeljék. A rendező itt sem véleményez semmit, következetesen és szótlantul tartja a megfigyeléshez szükséges távolságot a témától, miközben a *cosplay* találkozóknak is beillő forgatagban az emlékezés legkülönbözőbb rituáléi zajlanak.

Az IDFA-n ezek mellett természetesen a kevésbé politikai, költői alkotásokból sem volt hiány. A zsűri különdíját a chilei-német produkcióban készült *Királyok (Los Reyes)* nyerte, melyet Bettina Perut és Ivan Osznovikov jegyez. Az érzékeny operatőri munkával készült film két kutya mindennapjait követi, akik Santiago egyik gördeszkaparkjában élnek idilli szimbiózisban egymással és a városlakókkal. Bár az alkotóknak valóban sikerül megragadni néhány szép pillanatot, a téma valahol félúton kifulladás és egy végtelennek tetsző rövidfilm benyomását kelti. A legjobb holland dokumentumfilmnek járó díjat idén a *Valami lassan megváltozik (Nu verandert er langzaam iets)* nyerte el, melyet a Mint Film Office kezdeményezés jegyez. Menna Laura Meijer rendezése az országban rendkívüli népszerűségnek örvendő *life coach*-ok tevékenységét mutatja be, akik különböző, nem ritkán meglehetősen bizarr módszerekkel próbálják kuncaftjaik életminőségét javítani. A mozaikos szerkesztésű etűd érzékletes pillantás a tréningek világába, anélkül, hogy látnánk azokat az helyzeteket, melyekhez ezek az alkalmak útmutatót adnak. Míg Kronoszt hagyományosan ősz szakállú aggastyánként, Kairoszt szárnyas lábú, gyorsan szaladó ifjúként ábrázolták az ókoriak. A fiú haja elől hosszan az arcába lóg, hogy a vele találkozó könnyedén megragadhasssa, hátul viszont tarkopaszra van nyírva, hogy akit egyszer leghagy, az hátulról már semmiképp ne foghassa meg. Olyan figyelmeztetés ez, amire az idei IDFA alapján az életmódtanácsadáson, a politikában és a dokumentumfilmmezésben is egyaránt érdemes odafigyelni. •